

IMNUL LITURGIC ORTODOX ÎN CREAȚIA UNOR COMPOZITORI ROMÂNI AI SECOLULUI AL XX-LEA

(referiri asupra creației din a doua jumătate a secolului al XX-lea)

Drd. Eugen Cinci

Creația muzicală românească a secolului al XX-lea ce are ca sursă de inspirație muzica religioasă nu reprezintă decât o continuare firească a operei compozitorilor înaintași, a celor care au pus bazele culturii muzicale românești. De două milenii încoace creștinii aduc laude Celui ce s-a pogorât pentru a-i salva de păcat. Poporul român nu a putut lipsi din acest peisaj. Creatorii proveniți din sânul lui și-au dat o imensă contribuție la slăvirea numelui lui Dumnezeu printr-o operă de o valoare și frumusețe cu totul deosebită.

Creatorii secolului al XX-lea de pe meleagurile românești, continuă creația înaintașilor și când este vorba despre muzica religioasă. Unul dintre înaintașii cu influență vizibilă asupra creatorilor de secol XX a fost compozitorul Gavriil Musicescu. Acesta aduce afirmarea deplină a ideii de cântare omofonă corală, o consecință, probabil, a studierii folclorului și a cântării psaltice. Musicescu va propaga în permanență păstrarea specificului modal al cântecelor din care se inspiră creatorii. A fost un bun cunoscător al lucrărilor compuse de artiștii ruși și al muzicii corale omofone bisericești, fapt ce poate fi constatat prin analiza lucrărilor sale dintre care amintim în mod special Prohodul pe glas 1.

Musicescu nu este unicul compozitor despre care se poate spune că a lăsat o amprentă asupra creatorilor secolului al XX-lea. Un alt mare pilon de inspirație a celor ce vor compune muzică cu caracter religios în secolul XX, este Eusebiu Mandicevski. Acesta compune Liturghii cu implicațiile stilului vechilor motete din Renaștere, cu imitații, armonie modală și inflexiuni tonale. În cântarea Evloghimenos din Liturghia nr 12, Mandicevski face o fuziune între antifonia răsăriteană din muzica psaltică și tehnica corului divizat specifică Renașterii.

Printre compozitorii care și-au dat aportul la structurarea direcției de creație a compozitorilor secolului trecut se numără și D.G. Kiriac, Alexandru Podoleanu, Gheorghe Ionescu, Ioan Bunescu. Aceștia au avut un important cuvânt de spus când este vorba despre afirmarea școlii naționale de muzică bisericească monodică și armonică. Aceeași cale o vor urma Gheorghe Cucu, Ioan D. Chirescu, Nicolae Lungu, Ioana Ghika- Comănești, Sabin V. Drăgoi și alții. Într-o generație mai apropiată de zilele noastre îi vom aminti pe Paul Constantinescu, Marțian Negrea, Doru Popovici, Viorel Munteanu, Ștefan Niculescu, Tudor Jarda, Liviu Comes, Gheorghe Firca și încă mulți alții.

Este limpede că fiecare epocă își lasă o amprentă vizibilă în ceea ce privește stilul de creație și în general, limbajul artistic folosit. Se pare că din acest punct de vedere secolul XX a depășit toate momentele care i-au precedat. În numai o sută de ani, muzica cu specific religios a suferit schimbări majore. Dacă la începutul secolului compozitorii nu prea se încumetau a scrie lucrări înafara practicii bisericești, lucrări care nu pot fi cântate în timpul serviciului religios, deja în a doua jumătate a secolului situația este cu totul diferită. Apar creații care doar prin titlu mai pot fi aduse în legătură cu muzica sacră.

Cum este lesne de înțeles, muzica românească a secolului trecut inspirată de repertoriul religios, a urmărit cursul firesc pe care l-au avut de traversat și celelalte genuri de creație. Totuși nu trebuie uitat că muzica despre care vorbim a avut în secolul XX și suficiente momente sumbre. Ne referim desigur, la perioada de după Cel de-al doilea război mondial, mai precis la perioada de după anii cincizeci. Regimul care s-a instalat în România, noile idei și viziuni despre artă și societate în general, au făcut ca muzica religioasă românească să treacă prin momente grele. Compozitorii, pentru a-și publica lucrările cu un evident caracter sacru, au fost nevoiți să le modifice titlul și chiar uneori conținutul. Acest fapt ne-a îngreunat nouă, astăzi, depistarea lucrărilor cu elemente religioase. Titlurile date unor lucrări, pentru ca

acestea să poate trece de cenzură și care de cele mai multe ori sub nici o formă nu pot fi aduse în legătură cu vreun element religios, fac uneori imposibilă descifrarea caracterului lor.

Perioada post-monarhistă nu a fost singura în care compozitorii pentru a putea crea liber trebuiau să îndeplinească anumite criterii politice. Așadar și în anii patruzeci ai secolului trecut s-au făcut anumite trieri. Pe la sfârșitul anului 1944 se constituie comisiile de epurație care urmăresc înlăturarea din viața publică a adversarilor politici, în special a foștilor legionari. Compozitorul Dimitrie Cuclin va fi trimis la muncă silnică pentru simpatiile sale legionare iar Harry Brauner va fi arestat împreună cu soția sa sub pretextul că face parte din gruparea lui Pătrășcanu și că este dizident.

După evenimentele din decembrie 1989 pe scena muzicală românească au început să apară din nou lucrări cu un apect religios evident. Se poate spune că în ultimii ani s-a ajuns într-o altă extremă, chiar la o suprasaturație. Au început să fie organizate o mulțime de festivaluri la care se interpretează muzică sacră, compozitorii de parcă dorind să recupereze fiecare moment pierdut din cele aproape cinci decenii - în numai câțiva ani. În acest spectru deosebit de larg, o misiune destul de dificilă este depistarea lucrărilor care au o valoare cu totul ieșită din comun.

Referindu-ne pe de altă parte la Sfânta Liturghie ca moment axial în practica bisericească, putem spune că aceasta reprezintă o creație deosebit de complexă. Fiecare moment al serviciului religios suprem are un înțeles propriu pe care fiecare membru al Bisericii trebuie să-l cunoască. Liturghia înfățișează încă de la primele cuvinte cu care slujitorul inaugurează serviciul religios Întruparea, Nașterea, viața pământească și mesianică a Mântuitorului, Cina cea de Taină, Patimile, Răstignirea, Moartea pe Cruce și binențeles, Învierea, toate acestea avându-și cursul lor logic prin rugăciunile rostite și cântările auzite în timpul Slujbei. Lăsând de-o parte celelalte părți ale serviciului religios, poate nu atât de semnificative din punct de vedere muzical dar fără îndoială cu o mare încărcătură spirituală, în rândurile ce urmează vom pune accentul pe imnurile liturgice care au stârnit interesul creatorilor de muzică sacră în a doua jumătate a secolului care nu demult s-a încheiat. În acest sens prezentăm un tabel cronologic cuprinzând unele creații muzical-religioase mai reprezentative .

Anul apariției sau al primei audiții	Titlul lucrării	Autorul
1951	Crucii Tale - pentru cor mixt Învierea Ta - pentru cor mixt	CHIRESCU Ioan D. (1889-1980)
1956	Liturghia psaltică pe trei voci egale	LUNGU Nicolae (1900-1993)
1957	Liturghia psaltică pe patru voci mixte	LUNGU Nicolae (1900-1993)
	Lăudați pre Domnul - pentru cor bărbătesc	PAVALACHE Ioan (1927)
1958	De tine se bucură - pentru cor mixt	CHIRESCU Ioan D. (1889-1980) FIRCA Gheorghe (1935)
	Pre Tine te laudăm - pentru cor mixt	
1963	Răspunsurile mari în stil psaltic - pentru	DRĂGUȘIN Constantin

	cor mixt	(1931)
1965	Răspunsurile liturgice în stil psaltic - pentru cor mixt	DRĂGUȘIN Constantin (1931)
1968	Imn Patriarhal - pentru cor mixt Sfinte Dumnezeule - pentru cor mixt Imnul Heruvimilor - pentru cor mixt Ca pre Împăratul - pentru cor mixt Pre Tine - pentru cor mixt Cuvine- se - pentru cor mixt	DRĂGUȘIN Constantin (1931)
1969	Liturghie psaltică după gl. 5 - pentru cor mixt Răspunsurile liturgice - pentru cor bărbătesc	CHIRESCU Ioan D. (1889-1980) LUNGU Nicolae (1900-1993)
1970	Liturghie psaltică după gl.8 - pentru cor mixt	CHIRESCU Ioan D. (1889-1980)
1971	Axion la 25 decembrie - pentru cor mixt Axion la Sfânta Maria - pentru cor mixt	CHIRESCU Ioan D. (1889-1980)
1974	Imnuri bizantine – pentru cvintet de coarde, corn englez și voce de sopran ; p. a. București, 1974.	POPOVICI Doru (1932)
1975	Liturghia solemnă a Sfântului Ioan Gură-de-Aur, op.107 - pentru cor mixt, prima audiție - București, 1975	DUMITRESCU Gheorghe (1914-1966)
1976	Liturghia – pentru cor bărbătesc	BOBESCU Constantin (1899-?)
1980	Cântările Sfintei Liturghii și alte cântece religioase – pentru trei voci egale Cântări bisericești – colecție realizată în colaborare cu I. Teodorovici și Gh. Dobreanu	BRIE Ioan (1919) CUSMA Dimitrie (1909-1992)
1982	Slujba Sfântului Grigore Teologul – muzică psaltică Hristos din morți a înviat - pentru cor bărbătesc; se bazează pe o melodie din anul 1531	BUZERA Alexie (1934) DELCEA Alexandru (1908-1985)
1983	Cântările Sfintei Liturghii – pentru trei voci egale	MOROȘANU- HANGANU Filotei (1876-1951)
1984	Cântările Sfintei Liturghii - pentru cor mixt	CUSMA Dimitrie (1909-1992)
1989	33 de psalmi - pentru cor mixt (1989-1998)	GRIGORIU Theodor (1926)

1990	<p>Deschide-te, gură, cântă – pentru cor mixt pe melodie de Macarie Ieromonahul, text: Barbu Paris Momuleanu</p> <p>Ridicat-am ochii mei – pentru cor la unison</p> <p>La sânul Vavilonului - pentru cor la unison</p> <p>Pleacă Doamne urechea Ta - pentru cor la unison</p> <p>Nădejdea mea - pentru cor la unison</p>	<p>NEAGU Mircea (1928)</p> <p>PETRAȘCU Vasile (1889-1973)</p>
1991	<p>Liturghia Sfântului Ioan Gură-de-Aur - pentru cor mixt</p> <p>Prea Sfântă Născătoare – pentru cor mixt</p> <p>Cântările Liturghiei Sfântului Ioan Gură-de-Aur</p> <p>Laudă suflete al meu pe Domnul – pentru bariton, cor de copii, pian și percuție</p> <p>Imnul Sfântului Apostol Andrei – pe versuri de Arhimandritul Ioan – Ioasaf Popa</p>	<p>COMES Liviu (1918)</p> <p>NEAGU Mircea (1928)</p> <p>NICHIFOR Șerban (1954)</p>
1992	<p>Cântările Sfintei Liturghii și alte cântări bisericești</p> <p>Axion – pentru cor de femei și saxofon</p>	<p>NECULA Nicolae (1944)</p> <p>NICULESCU Ștefan Alexandru (1927)</p>
1995	<p>Cântările Sfintei Liturghii după Sfântul Ioan Gură- de- Aur în Sol major - pentru cor mixt</p>	<p>CUNȚAN Ion (1923-1998)</p>
1998	<p>Te Deum – culegere de cântări bisericești, Ed. Arhiepiscopiei Romano-catolice, București.</p> <p>Răspunsuri liturgice, pricesne, cântări ale Sfintei Liturghii în Repertorii corale, ediția a I-a, București, 1983 și ediția a II-a, Galați, 1998</p> <p>Chinonic – pentru orchestră de cameră; p. a. București.</p>	<p>COSTEA Marcel O. (1957)</p> <p>MOLDOVEANU Nicu (1940)</p> <p>DĂNCEANU Liviu (1954)</p>
1999	<p>Liturghia nr. 4 – pentru cor mixt</p>	<p>CRIȘAN Ion</p>

		(1913)
2000	Cântările Sfintei Liturghii – pentru 3 voci egale	MOLDOVEANU Elisabeta (1920)

După cum se poate vedea din tabelul de mai sus imnurile liturgice ortodoxe, în forma lor adaptată cerințelor bisericești, au intrat și în domeniul de preocupare al creatorilor din a doua jumătate a secolului al XX-lea. Astfel, lucrările ce poartă titlul Răspunsuri liturgice sau Liturghie însumează atât răspunsurile de rând cât și imnurile importante ale tipicului ortodox (Heruvicul, Sfânt e Domnul, Pe Tine Te Lăudăm , etc). Mai pot fi întâlnite și acele cântări cunoscute sub denumirea de pricesne sau chinonice, care sunt specifice fiecărei liturghii și reprezintă unicul moment mai creativ din serviciul divin deoarece poate să difere de la o liturghie la alta. Totuși și aici există anumite reguli care cu greu pot fi înlăturate cu argumente muzical-creative.

De multe ori în creații se face totuși simțită mireasma secolului care aduce multe inovații și maniere curajoase de abordare a elementelor muzicale. Creațiile părăsesc ușor spațiul bisericesc și se apropie tot mai mult de scenă și maniera artistică. Unele lucrări mai îndrăznețe, vor fi cu greu acceptate în practica bisericească deși titlul lor indică originile lor tipicale. În acest sens am și atras atenția în rândurile de mai sus asupra unor astfel de fenomene.

Deși s-a scurs puțin timp de la intrarea noastră într-un nou secol și mileniu, însemnătatea unor creații muzicale inspirate din repertoriul religios al secolului XX se dovedește încă de pe acum a fi ieșită din comun. Nu putem ști ce ne rezervă viitorul dar cu siguranță, atâta timp cât va exista credința adevărată și speranță că Fiul lui Dumnezeu iarăși va să vină să judece vii și morții , vor exista și mesageri ai lui pe Pământ, artiști care grație harului creator ne vor mângăia sufletele cu noi și noi opusuri.

BIBLIOGRAFIE :

1. Cosma, Viorel. Muzicieni din România. (Lexicon), vol. I-VII. Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din România, București.
2. Herman, Vasile. Formă și stil în noua creație muzicală românească. Editura Muzicală, București, 1977.
3. Măndiță, Nicodim. Explicarea Sfintei Liturghii. Editura Agapis, București, 2002.
4. Moiescu, Titus. Monodia bizantină în gândirea unor muzicieni români. Editura Muzicală, București, 1999.
5. Sandu-Dediu, Valentina. Muzica românească între 1945-2000. Editura Muzicală, București, 2002.
6. Vancea, Zeno. Creația muzicală românească în sec. XIX-XX , vol II. Editura Muzicală, București, 1978.

*****

- Muzica religioasă românească între glorie și declin în Dealul Vârșețului, anul IV, nr.7, pag. 4, semnat de Eugen Cinci.
- Editura Morawetz, pilon al culturii bănățene în Cuvântul românesc, nr.60, octombrie 2004, pag.15, semnat de Eugen Cinci.

Muzica religioasă românească între glorie și declin în Dealul Vârșetului, anul IV, nr.7, pag. 4, semnat de Eugen Cinci.

Herman, Vasile. *Formă și stil în noua creație muzicală românească*. Editura Muzicală, București, 1977, pag. 30.

Herman, Vasile, ibidem, pag. 49.

Editura Morawetz, pilon al culturii bănățene în Cuvântul românesc, nr.60, octombrie 2004, pag.15, semnat de Eugen Cinci.

Editura Morawetz, pilon al culturii bănățene, ibidem.

Sandu-Dediu, Valentina. *Muzica românească între 1945-2000*. Editura Muzicală, București, 2002.

Măndiță, Nicodim. *Explicarea Sfintei Liturghii*. Editura Agapis, București, 2002.

Tabelul se referă strict la piesele muzicale din cadrul Liturghiei ortodoxe.

Cosma, Viorel. *Muzicieni din România*. (Lexicon), vol. I-VII. Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din România, București.

Piesa *Imnuri bizantine* în forma originală în care a fost scrisă nu poate fi încadrată într-un serviciu religios ortodox dar poate prezenta interes din punct de vedere muzical.

Aceasta ca și piesa *Laudă suflete al meu pe Domnul* în forma originală în care au fost scrise nu pot fi încadrate într-un serviciu religios ortodox dar pot prezenta interes din punct de vedere muzical

Piesa *Axion* în forma originală în care a fost scrisă nu poate fi încadrată într-un serviciu religios ortodox dar poate prezenta interes din punct de vedere muzical.